

rabban így: hivatkozás a saját állítás (elmélet) szakmai tekintéllyel történő támogatása végett. Ez a válasz 12 esetben az első, 11-ben pedig a második helyen található. További 12 esetben a saját dolgozatok korrekciója szerepel, míg 25-ben mások dolgozatai.

Némelyek a kérdőívet is megkritizálták. Részint a megadott oklistával nem voltak megelégedve, részint pedig (és főként) a fontossági osztályozás követelményével, minthogy egy-egy hivatkozási ok fontossági helye a különféle funkciójú és műfajú dolgozatok szerint változik. Egyesek megjegyezték: minthogy tulajdonképpen valamennyi hivatkozási ok fontos, nincs szükség prioritásuk vizsgálata.

A vizsgálatba véletlenszerűen bevont mintasokaság tagjai 12 különféle természet- és társadalomtudományi diszciplínát képviseltek, mégpedig

aránytalan megoszlásban. Ezért a felmérés diszciplínák szerinti eredményei korántsem szignifikánsak.

A résztvevők közül 62-en voltak idősebbek 45. életévüknél, ám a 45 évnél idősebb és fiatalabb csoport hivatkozási gyakorlatában nem lehetett szignifikáns különbségeket észlelni.

A szóban forgó pozsonyi felmérés is arról tanúskodik, hogy a hivatkozáselemzés mint tudományos diszciplína módszereit, terminológiáját és elméletét illetően egyaránt képlekeny még.

/KRISTOFIČOVÁ, E.: Teoreticky a prakticky o motivácii citovania vo vede. = Knižnice a Informácie, 26. köt. 8–9. sz. 1994. p. 333–339./

(Futala Tibor)

A szlovák könyvtári-tájékoztatási rendszer átalakításának irányai

A szlovák könyvtári-tájékoztatási rendszer 1989 óta több vonatkozásban máris sikereket könyvelhet el az Európához való felzárkózás útján (pl. az állományok megszabadítása az „átideologizált és átpolitizált” dokumentumoktól, a könyvtári „uniformizmus” megszüntetése, az irányítás haszontalan centralizáltságának felszámolása, más vonatkozásokban azonban nem tudott konszolidálódni. Mindmáig neuralgikus pont a hazai és a külföldi művek gyarapodásának, illetve a korszerű technológia behozatalának dotálása, számos jelentős könyvtár elhelyezési és raktározási problémája, és a személyzet kérdése. Általában megállapítható: a könyvtári-tájékoztatási rendszer nem tudta magát a gyorsan változó társadalommal olyan szinten elfogadtatni, mint amilyenre e társadalomnak objektíven szüksége lenne.

A hiányosságoknak csak részben oka a rossz gazdasági helyzet, a pénztelenség, ui. a könyvtárak és a könyvtárosok-szaktájékoztatók mindmáig adósak maradtak egyrészt annak plauzibilis megfogalmazásával, hogy a rendszernek mire is van szüksége, másrészt azzal, hogy nem tanultak meg racionálisan, a belső és a külső lehetőségeket hasznosítva takarékoskodni. E kettős feladat határozott vállalásának és eredményes gondozásának érdekében hívott össze országos konferenciát 1994. november 14-ére a *Szlovák Könyvtárak Társulása* (Slovenská asociácia knižníc). A továbbiakban e konferencia vezető referátuma és ajánlásai alapján adunk tájékoztatást a kívánatos tenivalókról és fejlődési trendekről.

Mindenekelőtt nem szabad belenyugodni abba, hogy ne szülessen új könyvtári törvény. Akkor

sem, ha ellenzőinek az a véleménye, hogy vannak országok, ahol nincs könyvtári törvény, a dolgok mégis jól mennek.

Valójában az 1992. évi 506. számú informatizációs kormányhatározat is „törvénytápi”, hiszen kimondja: „A közsikerű információs szolgáltatások hagyományos formáit illetően támogatni kell a nemzeti könyvtári-tájékoztatási rendszer (könyvtárak és információs központok), a primer könyvtári állományok fejlesztését, az információforrások térbeli elérhetőségének biztosítását, és a nemzetközi együttműködés kibontakoztatását.” Hiba lenne, ha a könyvtárosok-tájékoztatók nem élnének ennek az ígérvénynek valóra váltásával.

A könyvtári-tájékoztatási rendszer „rendbe jötenek” más törvényi előfeltételei is vannak. A kötele példányokról szóló törvénynek, a szerzői jogi törvénynek és az államigazgatási törvénynek ugyancsak eminens könyvtári-tájékoztatási érdekek érvényesítését kell garantálnia. Mi több: az előkészületben álló vámtörvénynek ki kellene zárnia a könyvtárközi csereforgalom elvámolását, az áfa-törvény megújított változatának pedig a könyvtári-tájékoztatási célokra behozott technikát kellene kiemelnie az áfa-köteles termékek sorából.

Noha – semmi kétség – az intézményrendszer automatizálása az elmúlt öt évben igencsak gyors eredményeket mutatott fel, ámde hiányzott belőle a rendszerszerűség. E helyzet felszámolására mindenképpen egy „automatizálási felelőst” kellene kijelölni az erre alkalmasnak látszó intézmények közül. Így az ország bekapcsolódhatna az Európa Bizottság által 1994 és 1998 közötti időszakra meghirdetett könyvtári munkaprogramba, azaz a

könyvtárak és könyvtári szolgáltatások komplex automatizálási előfeltételeinek kimunkálásába. Mindez egyebek mellett megköveteli a kutatómunka kibontakozását, a központi katalógus nyílt rendszerként való megalapozását, a szlovák nemzeti bibliográfia egészének CD-ROM-on való kiadását, az ISO-szabványok implementálását, a szlovák leírás szabvány hozzáigazítását az ISBD követelményeihez stb.

Könnyű belátni, hogy az imént felsorolt tennivalók eredőjeként megnövekszenek a gyűjtőköri együttműködés reális lehetőségei, amelyek megragadására annál is nagyobb szükség van, mert az állományépitésre szolgáló keretek növekedése korántsem tart lépést a drágulással. E téren valóban a könyvtáraknak kell saját jól felfogott érdekében kezdeményezniük, minthogy a jelenlegi helyzetben nincs olyan központi szerv, amely írásztal mellől bármiféle együttműködést el merne rendelni.

A „bársonyos forradalom” óta számos könyvtáros-tájékoztató hagyta el a pályát, ami két dolgot bizonyított:

- a könyvtárosi stúdiumok korszerűségének és elmélyültségének köszönhetően olyan szakemberek nőttek fel, akik nagyon könnyen tudnak pályát módosítani, illetve másfajta elfoglaltságok követelményeinek eleget tenni;
- a könyvtári-tájékoztatói rendszer társadalmi presztízse mindmáig alacsony, s ezért legjobb, leginvenziósabb munkatársait nem tudja megfizetni.

A személyzeti utánpótlással kapcsolatban ugyancsak két tennivaló adódik. Az egyik: a képző

intézményeknek szüntelenül változtatniuk kell a tanterveiket részint a technikai-technológiai fejlődésnek, részint a társadalmi igényeknek megfelelően. A másik: szondázásokat kell végezni a személyzet jobb megismerése érdekében, illetve a bérézési pozíciók javítása végett.

A könyvtárak fenntartó szerveiben nincs szükség változásokra, érteve ezen azt is, hogy a járási könyvtárak továbbra is maradjanak a Kulturális Minisztérium égisze alatt legalábbis addig, amíg nem születik meg az ország új területi felosztása. (A fenntartó szervek tekintetében csak a járási könyvtárak KM-alárendeltsége szlovák sajátosság, a többi könyvtár fenntartása megegyezik a magyarországi gyakorlattal.)

Az elmondottakból kitetszik: az állam, az állami költségvetés feladatai bizonyos vonatkozásban „könnyebbé válnak”, ám ez korántsem jelenti azt, hogy nem is maradtak állami és költségvetési feladatok a könyvtári-tájékoztatói rendszer terén. Részint jogszabályozási feladatok kerülnek az előtérbe, részint céltámogatásai. A többi a különböző könyvtárak szakmai ügyességén, társadalmi beágyazottságának és támogatottságának fokozódásán múlik.

/KURÁK, J.: K východiskám transformácie slovenského knihovníctva. = Knihnice a Informácie, 27. köt. 3. sz. 1995. p. 108-115.

KURÁK, J.-KATUŠČÁK, D.: Závery celoštátnej konferencie „Slovenské knihovníctvo v čase spoločenských premien a do roku 2000”, ktorá bola dňa 14. novembra 1994 v Bratislave. = Knihnice a informácie, 27. köt. 3. sz. 1995. príloha p. 1-3./

(Futala Tibor)

Az üzleti információs igények elemzési eszközei

Az üzleti élet, az ipar és a kutatás-fejlesztés stratégiai döntéshozóinak, szolgáltatástervezőinek számos eszközük van ahhoz, hogy az információs igényeket a szolgáltatások fejlesztését megelőzően előre jelezhessék. Ennek haszna, hogy az erőforrásokat azokra az ágazatokra és információforrásokra lehessen koncentrálni, amelyek a legvalószínűbben találnak kész piacot és befogadó közönséget. A szolgáltatástervezés egy koherens megközelítési módjáról lesz szó, amely négy analitikai eszközön alapul: az ágazatelemzésen, a Porter-féle öt erő analízisen, az értékláncon és az információigény-elemzésen.

Az üzleti tevékenységek és az ipar ágazatelemzése

Minden üzleti tevékenységhez szükség van információra, és meglehetősen sok információ cserél

gazdát informális keretek között. Azok a cégek, amelyek erősen exportorientáltak, nagy és bonyolult a szervezetük, és termelésük fejlett technikára alapozott, általában több információt igényelnek a piacról, versenytársaikról, a gazdasági és politikai légkörről, egyszerűen gazdasági környezetükről. Ezeket „információintenzív” vállalatoknak is szokás nevezni. Ágazatonként változó, hogy mennyire információigényesek a vállalatok: az élelmiszeripar például általában hagyományos, az elektronikai ipar modern technikával dolgozik; a bányászatot a kis műhelyek jellemzik, a gyógyszeripart néhány multinacionális cég stb. Ebből következik, hogy annak, aki az üzleti élet információellátásával foglalkozik, először ágazati elemzést kell végeznie, meg kell határoznia, mely ágazatoknak a legnagyobb a szükségletük a környezeti információk iránt. Ezen elemzés alapján döntheti el a kormány,